

ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานนิเทศศาสตร์

Problems Infringement of Copyright in Communication ArtsWorks

สมหมาย จันทรเรือง* วิชชุดา ธนาพุดมิภรณ์** และสรายุรัตน์ ลีลาศิริวินิชย์**

บทคัดย่อ

ลิขสิทธิ์ เป็นสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับนิเทศศาสตร์

การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานเป็นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายโดยไม่ได้รับอนุญาต ได้แก่ การทำซ้ำหรือดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ถกเถียงกัน ในวงการนิเทศศาสตร์ ผู้ที่มีลิขสิทธิ์จะต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการ กล่าวคือ ต้องสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และต้องใช้ความรู้ความสามารถความอุตสาหะ ฝีมือ และแรงงานของตนเอง

อย่างไรก็ดี ลิขสิทธิ์ในงานนิเทศศาสตร์นี้สามารถโอนให้บุคคลอื่นได้ โดยทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอนบนพื้นฐานของความเป็นธรรม อันสอดคล้องกับสิทธิที่รองรับไว้ในรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ : ปัญหา / ลิขสิทธิ์ / งานนิเทศศาสตร์

Abstract

Copyright is the exclusive right to makes or creates any work about literary work, artistic work, musical work and etc, in which communication art works.

Any of the acts against a copyright work by virtue of this act without the permission shall be deemed an infringement of copyright: reproduction or adaptation, communication to public.

For copyright in communication arts works, the problem in Thailand concerning the question of copyright ownership of academic works in an issue commonly discussed among communications. The person who created work is owner of copyright By the way. The ownership must contain two factors, namely having originality and employing owners' capacity, effort and judgments.

However, the copyright of communication arts works is assignable the contract shall be made in writing signed by the assignor and the assignee based on fairness in the

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

** อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

light of rights endorsed by the constitution.

Keywords: Problem / Copyright /Communication ArtsWorks

บทนำ

นิเทศศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในการสื่อสาร โดยงานนิเทศศาสตร์ ได้แก่ งาน นักข่าว นักวิทยุโทรทัศน์ นักหนังสือพิมพ์ รวมถึงสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ

งานนิเทศศาสตร์ทุกแขนงล้วนเกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ ทำให้มีปัญหาในการละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา จึงควรทราบถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเพื่อใช้มาตรการป้องปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานนิเทศศาสตร์ และหาทางแก้ไขอย่างเหมาะสมต่อไป

ลิขสิทธิ์ (Copyright) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่กำลังมีบทบาทในเชิงธุรกิจ ทำให้มีปัญหาขัดแย้งในเชิงกฎหมายมากขึ้น กว้างขวางขึ้น ทั้งปัญหาภายในประเทศและต่างประเทศ สำหรับลิขสิทธิ์นี้เป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ปรากฏในประเทศไทยก่อนทรัพย์สินทางปัญญาและประเภทอื่น ๆ (สมหมาย จันทรเรือง, 2555)

ความหมายของลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ให้คำนิยามว่า “ลิขสิทธิ์” หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะทำการใด ๆ ตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น

ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1059) ให้ความหมายลิขสิทธิ์ว่า เป็นสิทธิทางวรรณกรรม ศิลปกรรม และประดิษฐกรรม ซึ่งผู้เป็นต้นคิดได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาความหมายทั้งสองนี้ ลิขสิทธิ์ จึงหมายถึงสิทธิแต่ผู้เดียวที่กฎหมายรับรองให้ผู้สร้างสรรค์กระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ตนได้ทำขึ้น อันได้แก่ สิทธิที่จะทำซ้ำ ดัดแปลงหรือนำออกโฆษณาไม่ว่าเป็นรูปลักษณะอย่างไรหรือวิธีใด รวมทั้งอนุญาตให้ผู้อื่นนำงานนั้นไปทำเช่นว่านั้นด้วย เช่น สิทธิทางงานวรรณกรรม ศิลปกรรม และประดิษฐกรรม เป็นต้น

หลักกฎหมายที่สำคัญ

หลักกฎหมายลิขสิทธิ์ คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งมีเหตุผลในการบัญญัติ คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ จึงได้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้า และอุตสาหกรรมของประเทศและระหว่างประเทศ สมควรที่จะได้มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ลิขสิทธิ์ที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายนี้ต้องอยู่ในบทบัญญัติของมาตรา 4 และมาตรา 6 ได้แก่

1.วรรณกรรม หมายความว่า งานพิมพ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือจุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายความว่า คำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใดที่นำไปใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เครื่อง

คอมพิวเตอร์ทำงานหรือให้ได้รับผลอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นภาษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะใด

2. นาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่าหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้หมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีไปด้วย

3. ศิลปกรรม หมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้ (1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วย เส้น แสง สี หรือสิ่งอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง (2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้ (3) งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์และหมายความรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ (4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง (5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพโดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะหรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น (6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่างหรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์ (7) งานศิลปะประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าว นั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายแผนผังของงานดังกล่าวด้วย

4. ดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนองและคำร้องหรือมีทำนองเดียวกัน และให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลง หรือแผนภูมิที่ได้แยกและเรียบเรียงประสานแล้ว

5. โสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพใดบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างใด อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย ถ้ามี

6. ภาพยนตร์ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุนั้นประกอบด้วยลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี

7. สิ่งบันทึกเสียง หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของดนตรี เสียงการแสดง หรือเสียงอื่นใด โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์ หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

8. งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หมายความว่า งานที่นำออกสู่สาธารณชน โดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ หรือโดยวิธีการอย่างอื่นอันคล้ายกัน

9. งานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบใด

ลักษณะปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์

ประเด็นสำคัญของปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ มีลักษณะปัญหาดังนี้

1. การทำซ้ำหรือดัดแปลง เกี่ยวกับเอกสาร ตำรา บทความ และวรรณกรรมต่าง ๆ ต้องมีองค์ประกอบ คือ (1) เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมอันเป็นสาระสำคัญ (2) ไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ (3) ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

ตัวอย่าง ปัญหาการละเมิดจากคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 32750/2537 ลิขสิทธิ์ในพจนานุกรม คตินี้โจทก์เป็นผู้จัดทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ต่อมาจัดพิมพ์ใหม่เรียกพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ส่วนจำเลยจัดพิมพ์พจนานุกรมชื่อว่าพจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 เมื่อตรวจสอบเปรียบเทียบแล้วปรากฏว่าคำและบทนิยามกับภาพประกอบบทนิยามของคำในพจนานุกรมทั้งสองฉบับเหมือนหรือซ้ำกัน และมีการดัดแปลงจำนวน 30,000 คำเศษ จึงฟังได้ว่าจำเลยละเมิดลิขสิทธิ์โจทก์ด้วยการทำซ้ำหรือดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ และโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 2572/2548 งานดัดแปลงโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ คตินี้โจทก์ได้ทำสัญญาอนุญาตให้จำเลยนำบทประพันธ์เรื่องผีเสื้อและดอกไม้ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ภายใน 5 ปี นับแต่วันทำสัญญา ต่อมาจำเลยนำงานวรรณกรรมของโจทก์มาสร้างเป็นภาพยนตร์ จึงเป็นการดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์โดยได้รับอนุญาตจากโจทก์ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ จำเลยย่อมมีสิทธิในงานภาพยนตร์เรื่องผีเสื้อและดอกไม้ที่ได้ดัดแปลงขึ้นโดยไม่กระทบกระเทือนสิทธิของโจทก์ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เดิมตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะที่จำเลยดัดแปลงวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์

2. การโอนสิทธิหรือให้ใช้สิทธิ ต้องมีองค์ประกอบ คือ (1) ทำเป็นหนังสือ (2) ลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน และ (3) บนพื้นฐานของความเป็นธรรม

ตัวอย่าง ปัญหาการละเมิดจากคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 7713/2540 การทำหนังสือสัญญาซื้อลิขสิทธิ์นวนิยายนำไปสร้างภาพยนตร์ และออกรายการวิทยุหรือรายการโทรทัศน์ คตินี้โจทก์ทำหนังสือสัญญาซื้อลิขสิทธิ์ นวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา และเรื่องกุหลาบไฟ จากจำเลย ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ นำไปสร้างเป็นภาพยนตร์และออกเป็นรายการวิทยุหรือรายการโทรทัศน์ในราคา 150,000 บาท ต่อมาจำเลยได้มอบบทประพันธ์ให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของวงการพิมพ์และวงการภาพยนตร์ การซื้อขายลิขสิทธิ์หรือการขอใช้สิทธิเพื่อการจัดพิมพ์บทประพันธ์จำหน่ายหรือนำไปสร้างภาพยนตร์เป็นการขอให้สิทธิหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิเพียงครั้งเดียวเท่านั้น หากได้โอนลิขสิทธิ์โดยเด็ดขาดเป็นการถาวรตลอดไป หากได้โอนลิขสิทธิ์โดยเด็ดขาดเป็นการถาวรตลอดไป จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะอนุญาตให้ผู้อื่นไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์โทรทัศน์หรือแถบบันทึกเสียงได้

3. งานศิลปกรรม ต้องพิจารณา พ.ร.บ. คຸ້ມครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ประกอบด้วยตัวอย่างปัญหาการละเมิดจากคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 4026/2524 ภาพการ์ตูนที่ไม่เป็นศิลปกรรม คดีนี้โจทก์เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแห่งมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาและเป็นผู้คิดค้นสร้างสรรค์งานการ์ตูน โดยประดิษฐ์ภาพการ์ตูนตัวละครเด่นเป็นรูปสุนัขคล้ายคนเรียกว่า สนูบี้ ซึ่งโจทก์อ้างว่าเป็นงานศิลปกรรมและวรรณกรรมที่จดทะเบียนลิขสิทธิ์ได้ตามกฎหมายไทยและในสหรัฐอเมริกา ต่อมาระหว่างเดือนกรกฎาคม 2519 จำเลยได้ลอกเลียนภาพเขียนสนูบี้ไปพิมพ์ประทับลงในสินค้าประเภทเสื้อผ้าอาภรณ์ แล้วนำออกจำหน่ายแก่มหาชนทั่วไป โดยอาศัยชื่อเสียงในภาพเขียนดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์ทำให้โจทก์เสียหาย เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารูปการ์ตูนสุนัขไว้ก่อน พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ประกาศใช้บังคับ จึงต้องวินิจฉัยตาม พ.ร.บ. คຸ້ມครองวรรณกรรม และศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น โดยต้องเป็นศิลปกรรม ที่ได้ทำขึ้นในแผนกศิลปะ เช่น รูปศิลป์ แต่การ์ตูนที่พิพาทไม่ใช่รูปศิลป์ แต่เป็นเพียงรูปคล้ายสุนัขธรรมดาทั่ว ๆ ที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะ รูปการ์ตูนสุนัขของโจทก์จึงไม่ใช่ลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมตามความหมายของ พ.ร.บ. คຸ້ມครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474

คำพิพากษาฎีกาที่ 2000/2543 ภาพการ์ตูนหมีพูห์ คดีนี้โจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรม ภาพพิมพ์ตัวการ์ตูนรูปหมีพูห์(Winnie the Pooh) จำเลยนำลูกโป่งที่มีการ์ตูนรูปหมีพูห์ออกขายเสนอขายแก่บุคคลทั่วไปเพื่อหากำไรและเพื่อการค้า ศาลพิเคราะห์แล้ววินิจฉัยคล้ายกับคำพิพากษาฎีกาที่ 4026/2524 กล่าวคือ งานพิมพ์รูปหมีพูห์ของโจทก์ผู้เสียหายเป็นศิลปกรรมอยู่ในประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์เป็นการสร้างสรรค์จินตนาการโดยวิจักขณ์จากธรรมชาติ มาเป็นงานศิลปกรรมในรูปการ์ตูน สัตว์โลกที่เป็นหมีเป็นสัตว์ธรรมชาติ ซึ่งมีชีวิตที่งดงาม แปรกลตาไปจากสัตว์อื่น มนุษย์ทุกคนเมื่อพบเห็นก็สามารถสร้างสรรค์จินตนาการในศิลปะต่างกันได้ เมื่อเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นเองของแต่ละคน งานศิลปกรรมดังกล่าวจึงอาจจะเหมือนหรือคล้ายกันได้ เมื่อพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบยังไม่พอฟังได้ว่าจำเลยรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่างานพิมพ์ลูกโป่งของกลางนั้นได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรมภาพพิมพ์รูปหมีพูห์ของโจทก์ผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยจึงยังไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 31 และมาตรา 70 วรรคสอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 5756/2551 ศิลปะประยุกต์โดราเอมอน คดีนี้ผู้เสียหายเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานที่นำภาพการ์ตูนโดราเอมอนมาดัดแปลงเป็นงานศิลปะ ใช้ประยุกต์กับวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มและนำมาใช้ในทางการค้า จึงเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งมาตรา 22 บัญญัติว่าลิขสิทธิ์ในงานศิลปะประยุกต์ให้มีอายุ 25 ปีนับแต่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก คดีนี้ปรากฏว่ามีการโฆษณาครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2512 แต่ได้นำมาฟ้องในวันที่ 3 สิงหาคม 2549 งานนี้จึงไม่มีลิขสิทธิ์อีกต่อไป การกระทำของจำเลยไม่อาจเป็นความผิดตามฟ้อง

4. ดนตรีกรรม ปัญหาจากการแสดงหากำไรในทางการค้า

ตัวอย่าง ปัญหาการละเมิดจากคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 6558/2545 เสนอขายคาราโอเกะ คดีนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ประเภทดนตรีกรรมของบริษัทอาร์.เอส.โปรโมชัน 1991 จำกัด ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในฐานะผู้สร้างสรรค์ จำเลยนำแผ่นซีดีที่บันทึกเสียงเพลงและภาพคาราโอเกะ ซึ่งมีผู้ทำซ้ำขึ้นโดย

ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้เสียหายออกขาย เสนอขายแก่บุคคลทั่วไป อันเป็นการกระทำเพื่อแสวงหากำไรในทางการค้าเป็นความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเพื่อการค้าตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 70 วรรคสองประกอบมาตรา 31 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 5373/2546 ระบุเพลงคาราโอเกะ คดีนี้จำเลยนำแผ่นซีดีเพลงอันมีลิขสิทธิ์ของผู้เสียหายใส่ไว้ในตู้เพลงคาราโอเกะ เสนอแก่บุคคลทั่วไปให้เปิดร้องและฟังได้ในราคาเพลงละ 5 บาท เพื่อการค้าหากำไร เมื่อข้อเท็จจริงได้ความตามคำฟ้องว่าจำเลยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้เสียหาย ตู้เพลงคาราโอเกะของกลาง จึงเป็นสิ่งที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดต่อ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ต้องริบเสียทั้งสิ้นตามมาตรา 75 ของกฎหมายลิขสิทธิ์นี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 10579/2551 เพื่อประโยชน์ทางการค้ากับเพื่อหากำไร คดีนี้โจทก์บรรยายฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 31 ซึ่งบทบัญญัติเน้นถึงการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่นเพื่อหากำไรเท่านั้น แต่โจทก์ก็บรรยายฟ้องเพียงว่าจำเลยเปิดแผ่นเอ็มพีสามและซีดีให้ลูกค้าในร้านอาหารเพื่อประโยชน์ทางการค้า ไม่ปรากฏในคำฟ้องว่าจำเลยกระทำเพื่อหากำไรโดยตรง การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามมาตรา 31 แม้จำเลยให้การรับสารภาพก็ไม่อาจลงโทษจำเลยได้

5. ภาพยนตร์ต้องพิจารณาอนุสัญญาต่างประเทศประกอบด้วย มีตัวอย่างปัญหาการละเมิด จากคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 8835/2542 การคุ้มครองสิทธิต่างประเทศ คดีนี้โจทก์ฟ้องว่าผู้เสียหายเป็นผู้สร้างสรรค์ และเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ จำเลยทำละเมิดสิทธิของผู้เสียหาย โดยนำวีดิโอเทปภาพยนตร์ตัวอย่างเรื่องดังกล่าวออกเสนอให้เช่าแก่บุคคลทั่วไปเพื่อการค้า โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้เสียหาย แม้เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของเมืองฮ่องกง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็ยังเป็นประเทศภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรม และศิลปกรรม ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยจึงได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 61

6. ลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดงระหว่างประเทศ มีบัญญัติไว้ดังนี้

(1) งานอันมีสิทธิของผู้สร้างสรรค์และมีสิทธิของนักแสดงของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์หรืออนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยหรืองานอันมีลิขสิทธิ์ขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยร่วมเป็นสมาชิกด้วยย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศรายชื่อประเทศภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ หรืออนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 61)

(2) คดีเกี่ยวกับลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่างานที่มีการฟ้องร้องในคดีนั้น เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามพระราชบัญญัตินี้ และโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง ในงานดังกล่าว เว้นแต่จำเลยจะได้แย้งว่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง หรือโต้แย้งสิทธิของโจทก์

งานใดมีชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อของบุคคลใดที่อ้างว่าตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อนั้นเป็นผู้สร้างสรรค์หรือนักแสดง

งานใดไม่มีชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อแสดงไว้ หรือมีชื่อหรือสิ่งที่ใช้แทนชื่อแสดงไว้ แต่มีได้อ้างว่าเป็น

เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง และมีชื่อหรือสิ่งใดที่ใช้แทนชื่อบุคคลอื่นซึ่งอ้างว่าเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หรือผู้พิมพ์และผู้โฆษณาแสดงไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาหรือผู้พิมพ์และผู้ โฆษณานั้นเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงในงานนั้น (มาตรา 62)

(3) ห้ามมิให้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเมื่อพ้นกำหนดสามปีนับแต่ วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสิบปี นับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง (มาตรา 63)

(4) ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดชดใช้ ค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิของ เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงด้วย

(5) ในกรณีที่มีหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าบุคคลใดกระทำการ หรือกำลังจะกระทำการอย่าง ใดอย่างหนึ่งอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดง อาจ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวระงับหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวนั้นได้

7. การสื่อสารโดยระบบสารสนเทศได้แก่ อินเทอร์เน็ต เว็บเพจ เว็บไซต์ และสื่อต่าง ๆ (มานิต จุมปา, 2549)

(1) ในกรณีที่ข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตมีการระบุไว้ในเว็บว่าดาวนโหลดฟรี เราจะ สามารถนำข้อมูลมาแปลและจัดเรียงใหม่ได้หรือไม่ โดยมีการระบุแหล่งที่มา ประเด็นปัญหานี้ ถ้อยคำที่ว่าดาวนโหลดฟรีนั้น หมายถึงแต่เพียงว่าสามารถได้ข้อมูลนั้นมาศึกษา (อ่าน) ได้โดยไม่ต้องเสียเงินค่าตอบแทน การนำข้อมูลนั้นมาแปลและจัดเรียงใหม่จะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ ต้องพิจารณาเริ่มตั้งแต่ว่า ข้อมูลนั้นมีลักษณะเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์หรือไม่ ถ้าข้อมูลนั้นไม่ใช่งานอันมี ลิขสิทธิ์การนำข้อมูลมาแปลและจัดเรียงใหม่ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

แต่ถ้าข้อมูลนั้นมีการสร้างสรรค์ อันเป็นลักษณะของงานอันมีลิขสิทธิ์ การนำข้อมูลมาแปลและจัดเรียงใหม่ โดยไม่ได้รับอนุญาตย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้อยคำแต่เพียงว่าดาวนโหลดฟรี ยังไม่อาจตีความได้ว่า เจ้าของข้อมูลได้สละสิทธิเป็นการทั่วไป นอกจากนี้แม้การนำมาแปลและเรียบเรียงนั้นจะมีการระบุแหล่ง ที่มาก็ยังถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะเป็นการกระทบต่อสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการใช้สิทธิแสวงหา ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น

(2) การนำรูปหน้าเว็บเพจมาประกอบการเขียนงานทางนิเทศศาสตร์จะนำมาประกอบ ได้มากน้อยเพียงใด ประเด็นปัญหานี้ต้องพิจารณาว่าการจัดทำหน้าเว็บเพจนั้นมีลิขสิทธิ์หรือไม่ ในเรื่องนี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการจัดทำหน้าเว็บเพจมีการสร้างสรรค์ ดังนั้น จึงมีลิขสิทธิ์ การนำหน้าเว็บเพจ มาประกอบการเขียนหนังสือต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเว็บเพจนั้นเสียก่อน หากนำมาโดยไม่ได้รับ อนุญาตย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

นอกจากนั้น การนำรูปหน้าเว็บเพจอันมีลิขสิทธิ์มาดัดแปลงก็ต้องขออนุญาตเจ้าของเว็บไซต์เสียก่อน มิฉะนั้นจะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (มาตรา 32 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

(3) การนำหนังสือหรือบทความของบุคคลอื่นเข้าสู่ระบบเว็บไซต์ของคณะใน มหาวิทยาลัยเพื่อการศึกษาไม่ได้มีการแสวงหากำไรจะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ ประเด็นปัญหานี้ แม้จะเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและไม่มีมีการแสวงหากำไร แต่การกระ

ทำดังกล่าวยอมทำให้หนังสือหรือบทความนั้นไม่อาจจำหน่ายได้ อันเป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ (มาตรา 32 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

8. การคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ

กฎหมายลิขสิทธิ์ได้มีการบังคับใช้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากประเทศไทยเป็นภาคีแห่งอนุสัญญา ระหว่างประเทศว่าด้วยความคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมที่เพิ่มขึ้น ณ กรุงเบิร์น โดยปี 2537 มี ประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญามีจำนวน 105 ประเทศ และประเทศไทยเป็นภาคีลำดับที่ 83 (เรียงลำดับ ตามอักษรภาษาอังกฤษ) ในนามราชอาณาจักรไทย

อนุสัญญาดังกล่าวได้ยอมรับการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศภายใต้เงื่อนไขต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ยังไม่ได้โฆษณา ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติหรือเป็นคนใน บังคับของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา หรือมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา ทั้งนี้ตลอด ระยะเวลาหรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งานนั้น

(2) ในกรณีที่ได้ออกโฆษณาแล้ว การโฆษณาต้องกระทำเป็นครั้งแรกในประเทศ ที่เป็น ภาคีแห่งอนุสัญญา หรือได้โฆษณาพร้อมกันในประเทศที่มีใช้ภาคีแห่งอนุสัญญาและในประเทศที่เป็นภาคี แห่งอนุสัญญา

อนึ่ง การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ให้มีอายุการคุ้มครองตามที่กฎหมายของประเทศที่เกิดแห่ง งานนั้นกำหนดไว้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกินกว่าอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ ตัวอย่าง ปัญหาการละเมิดจากคำพิพากษากฎีกา

คำพิพากษากฎีกาที่ 4006/2543 นางแบบคาราโอเกะ คดีนี้จำเลยว่าจ้างโจทก์ให้เป็นนางแบบในการถ่าย ทำ และบันทึกภาพเป็นม้วนเทปวีดีโอคาราโอเกะ ต่อมาโจทก์พบว่าจำเลยนำภาพที่มีโจทก์เป็นผู้แสดงแบบ ไปผลิต และจำหน่ายในรูปแบบของแผ่นซีดีและแผ่นเลเซอร์ดิสก์ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ แต่เมื่อ สัญญาว่าจ้างกำหนดให้ลิขสิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานครั้งนี้ตกเป็นของจำเลย จำเลยจึงมีลิขสิทธิ์ในงาน บันทึกภาพการแสดงของโจทก์ การกระทำของจำเลยไม่เป็นการละเมิดโจทก์

คำพิพากษากฎีกาที่ 6355/2548 การแสดงท่าทางมีลิขสิทธิ์ คดีนี้โจทก์เป็นนักแสดงทำสัญญาถ่ายภาพนิ่ง ให้จำเลย ทำทางที่ใช้สำหรับการถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของโจทก์ซึ่งเป็นนักแสดงนั้น มิใช่เป็น เพียงการเคลื่อนไหวอริยาบถตามธรรมชาติ หรือเป็นท่าทางปกติทั่วไปในชีวิตประจำวัน หรือเป็นท่าทาง ในการทำงานตามสัญญาว่าจ้างธรรมดา แต่ต้องการสื่อให้ผู้ได้เห็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวดังกล่าว คล้อยตาม มีความสนใจ หรือเข้าใจในสินค้าของจำเลย การแสดงท่าทางของโจทก์ตามฟ้อง จึงถือเป็นการ แสดงของนักแสดง และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ แต่พยานหลักฐานของโจทก์โดย เฉพาะในส่วนของสัญญายังมีความสงสัยไม่อาจรับฟังได้ ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย

คำพิพากษากฎีกาที่ 4590/2552 ไม่คุ้มครองสิทธินักแสดง คดีนี้เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือการ แสดงหรือบันทึกการแสดงของนักแสดงที่ได้จัดทำขึ้นก่อนการใช้บังคับของ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ไม่ได้รับความคุ้มครอง การที่โจทก์รับจ้างร้องเพลงโดยบันทึกเสียงในห้องบันทึกเสียงระหว่างปี 2496-2510 ย่อมไม่อยู่ภายในขอบเขตการคุ้มครองของกฎหมายฉบับนี้

อนึ่ง พิธีกรหรือผู้ประกาศในรายการโทรทัศน์ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับนักแสดง

อภิปรายและสรุป

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่กฎหมายได้บังคับให้จดทะเบียน โดยเกิดสิทธิทันทีที่สร้างสรรค์ และเป็นสิทธิของผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียวที่จะทำการใด ๆ ตามกฎหมายนี้ ประการสำคัญจะต้องเป็นงานสร้างสรรค์ด้วยตนเอง (Originality) ที่ใช้ความคิดริเริ่ม และความรู้ความสามารถ โดยมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น

กฎหมายกำหนดอายุการคุ้มครองสิทธิ และการให้บุคคลอื่นใช้สิทธินี้อย่างเป็นทางการ รวมทั้งมีข้อยกเว้นในการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ซึ่งต้องไม่กระทบประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันก็ยังมีกรณีละเมิดลิขสิทธิ์ในงานนิเทศศาสตร์อยู่เป็นอันมาก สังคมควรร่วมมือกันแก้ไข ทั้งในการบังคับใช้กฎหมายของกระบวนการยุติธรรม และการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ เพื่อสร้างความสมานฉันท์ ระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้สิทธิในงานนิเทศศาสตร์

นอกจากนี้ ลิขสิทธิ์ยังมีมาตรการคุ้มครองระหว่างประเทศจากอนุสัญญาฉบับต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้ ดังนั้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานนิเทศศาสตร์ จึงเกี่ยวข้องกับทั้งกฎหมายภายในและภายนอกด้วย นักนิเทศศาสตร์ควรศึกษาปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ให้กว้างขวาง

กล่าวโดยสรุป ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ คือ การทำซ้ำดัดแปลงและทำงานนั้นไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ อันถือเป็นการเอาเปรียบหรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งต้องมีกฎหมายเข้าไปกำกับดูแล

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. (2544). *ความรู้ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์คืออะไร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537.(2537, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 11ตอนที่ 59 ก.น. 1-21.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. (2540, 16 พฤศจิกายน).*ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 114ตอนที่ 72 ก.น. 1-5.
- มานิตย์ จุมปา. (2549). *เขียนผลงานทางวิชาการอย่างไรไม่ละเมิดลิขสิทธิ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร:ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สมหมาย จันทร์เรือง. (2549). *ความรู้เบื้องต้นด้านทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.
- _____. (2555) *ตำรากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Lief H. Carter. (1984). *Reason in Law* (2nd ed.). Boston: Little, Brown and Company.

Nimmer, D. (1994). *International Copyright Law*. N.p.: n.p.

Stewart, Stephen M. (1983). *International Copyright and Neighboring Right*. London: Butterworth.

William R. Cornish. (1994). *International copyright Law*. UK: n.p.
